

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Одеського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Максим КОРНІЄНКО

«15» _____ 2023 р.

ВИСНОВОК

Одеського державного університету внутрішніх справ щодо дисертації Жовтана Юрія Валерійовича на тему «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України №5 від 19 жовтня 2023 року щодо проведення публічної презентації та обговорення наукових результатів дисертації аспірантки Одеського державного університету внутрішніх справ **Жовтана Юрія Валерійовича** на тему: «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика»

ГОЛОВУЮЧА: доктор юридичних наук, професор Тетерятник Ганна Костянтинівна.

ПРИСУТНІ:

Корнієнко М.В., доктор юридичних наук, професор;
Тарасенко В.Є., доктор юридичних наук, професор;
Смоков С.М., кандидат юридичних наук, професор;
Лісніченко Д.В., кандидат юридичних наук, доцент;
Мудрецька Г.К., кандидат юридичних наук, доцент;
Янковий М.О., кандидат юридичних наук, доцент;
Паламарчук Г.В., кандидат юридичних наук;
Марченко Т.Ю., кандидат юридичних наук;
Марченко О.А., кандидат юридичних наук;
Теслюк І.О., кандидат юридичних наук.

З присутніх – 3 доктори наук та 8 кандидатів наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення наукового дослідження аспірантки Одеського державного університету внутрішніх справ **Жовтана Юрія Валерійовича** на тему «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика», поданого на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Робота виконана в Одеському державному університеті внутрішніх справ.

Науковий керівник: професор, заслужений юрист України Гловюк І.В., доктор юридичних наук, головний науковий співробітник відділу наукової роботи Львівського державного університету внутрішніх справ.

Жовтан Юрій Валерійович народився у місті Одеса 01 червня 1984 року.

У 2004 році закінчив Національний університет «Одеська національна морська академія» та здобув диплом бакалавра, у 2005 році – спеціаліста судноводіння.

У 2008 році закінчив Одеський юридичний університет Харківського національного університету внутрішніх справ за спеціальністю – право, кваліфікація «бакалавр права».

З 01 липня 2006 року працював у товаристві з обмеженою діяльністю «Фахівець» на посаді заступника директора з юридичних питань. 01 липня 2008 року переведений на посаду начальника юридичного відділу, де пропрацював до 31 жовтня 2010 року.

У 2019 році закінчив Національний університет «Одеська національна юридична академія» та здобув кваліфікацію магістра права.

01 грудня 2010 року був призначений на посаду судового розпорядника. У 2010 році присвоєно 13 ранг державного службовця. 06 грудня 2010 року переведено на посаду помічника судді Комінтернівського районного суду Одеської області.

У 2011 році став співзасновником Приватного підприємства «Юридична контора «Принцип».

У жовтні 2012 року на підставі рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області набув право на заняття адвокатською діяльністю.

24 жовтня 2012 року став членом адвокатського об'єднання «Одеська обласна колегія адвокатів».

З 03 грудня 2012 року по 31 жовтня 2014 року працював у приватному підприємстві «Юридична контора «Принцип» на посаді адвоката.

З 15 грудня 2017 року став засновником та партнером Адвокатського об'єднання «Barristers», де працює до теперішнього часу.

Сімейний стан – неодружений, дітей не має.

15.09.2020 року наказом від 04.09.2020 року № 352 зарахований до докторантури та аспірантури Одеського державного університету внутрішніх справ. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Одеського державного університету внутрішніх справ 30 жовтня 2020 року, протокол № 3.

Освітньо-наукову програму підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» завершив 16.10.2023 року.

Здобувач має 6-ть наукових публікацій, з яких 4 – у наукових журналах, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук категорії «Б» та 2 тези доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

СЛУХАЛИ:

Доповідь аспіранта Жовтана Ю.В. про результати виконаного наукового дослідження на тему «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика». Здобувач ознайомив присутніх зі структурою дисертації, обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, яка пояснюється насамперед тим, що на забезпечення права особи на справедливий суд, у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), впливає положення щодо надання доступу сторонам до матеріалів кримінального провадження, оскільки це є необхідною гарантією належної підготовки особи до відстоювання своєї позиції в судовому розгляді. Право на доступ до матеріалів досудового розслідування, відповідно до положень статті 6 (3) в ЄКПЛ, є необхідною умовою забезпечення права підозрюваного на захист та передбачає право підозрюваного мати час та можливості, необхідні для підготовки свого захисту.

У світлі сучасних наукових розробок, які покликані забезпечити вирішення теоретичних та практичних проблем доступу учасників кримінального провадження до матеріалів досудового розслідування в різних його аспектах мають враховуватись як сучасні базові правові норми національного законодавства України, більшість яких фактично стала результатом адаптації національного законодавства до практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у даній сфері та напрацьований досвід правозастосовної практики Верховного Суду, так і цінний доробок вітчизняних і зарубіжних учених, які працювали над зазначеною проблематикою.

Варто зазначити, що дослідження присвячені реалізації права сторонами кримінального провадження на доступ до матеріалів досудового розслідування завжди привертали увагу науковців. Окремі з них ґрунтуються на матеріалах кримінально-процесуального законодавства 1960 р., деякі, відповідно, досліджувалися і досліджуються після прийняття КПК України 2012 р., але все ж таки залишається низка невирішених питань. Проте, на сучасному етапі реалізації норм кримінального процесуального законодавства даний інститут сформований недостатньо і потребує подальшої розробки.

Окремі питання щодо реалізації права учасниками кримінального провадження на доступ до матеріалів досудового розслідування досліджувалися багатьма вітчизняними вченими. Серед них Ю. П. Аленін, С.В. Андрусенко, Н.Л. Боржецька, С. В. Бородін, І. В. Гора, Ю.М. Грошевий, І.В. Гловюк, О.М. Дроздов, Н. С. Карпов, Є. Г. Коваленко, С. О. Ковальчук, О. П. Кучинська, Л.М.Лобойко, Є. Д. Лук'янчиков, О. В. Малахова, В.Т. Маляренко, М.Г. Моторигіна, В.Т. Нор, М.І. Пашковський, Д.П. Письменний, Д.В.Пономаренко, В. О. Попелюшко, О. С. Старенький, М.М. Стоянов,

Л.Д. Удалова, В.П. Шибіко, М.Є. Шумило та багато інших вчених.

Загальні теоретичні й практичні питання особливостей надання доступу до матеріалів досудового розслідування досліджено в дисертаційних роботах: В. А. Осмолян «Ознайомлення учасників процесу з матеріалами кримінальної справи» (Київ, 2012 р.), О.О. Торбас «Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України» (Одеса, 2015 р.), Н. Л. Боржецька «Форми закінчення досудового розслідування: правові, теоретичні та прикладні проблеми» (Острогор, 2016 р.), І.В. Гловюк «Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації» (Одеса, 2016 р.). Окремим питанням реалізації положень ст.ст. 221, 290 КПК України присвячені роботи В. В. Павловського «Загальні положення досудового розслідування» (Київ, 2016), Малахової О.В. «Реалізація інституту сприяння захисту у кримінально-процесуальному доказуванні» (Одеса, 2016 р.), О. Р. Балацької «Участь захисника в реалізації засади забезпечення права на захист: правові та організаційні аспекти» (Київ, 2018), А.В. Мельниченка «Забезпечення прав особи на досудовому розслідуванні» (Київ, 2018), В.Г. Дрозд «Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики» (Харків, 2019), Т. Ю. Марченко «Право підозрюваного, обвинуваченого мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту: теорія і практика реалізації у кримінальному провадженні України» (2021 р.), О.В. Бойка у дисертаційному дослідженні «Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України» (Київ, 2021), С.О. Січка «Загальні положення досудового розслідування» (Харків, 2021), І. І. Гафич у дисертаційному дослідженні «Організаційно-правові основи участі прокурора у вирішенні питання про закриття кримінального провадження» (Харків, 2021).

Відаючи належне теоретичним напрацюванням, пов'язаним із ознайомленням учасниками з матеріалами кримінального провадження, слід зауважити, що окремі питання теоретичного та прикладного характеру щодо розуміння доступу до матеріалів досудового розслідування, специфіки реалізації окремими учасниками кримінального провадження права на доступ до матеріалів досудового розслідування, можливості оскарження незабезпечення доступу до матеріалів досудового розслідування тощо, потребують нового наукового переосмислення, внесення відповідних змін до законодавства, напрацювання рекомендацій практичного характеру.

Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), пріоритетного напрямку «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року

№12-21. Роботу виконано в межах науково-дослідної теми Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів в державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773), та загально-кафедральної теми кафедри кримінального процесу: «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (державний реєстраційний номер 0121U109271).

Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Одеського університету внутрішніх справ України 30 жовтня 2020 року (протокол № 3).

Метою дисертаційного дослідження є отримання наукового результату у вигляді теоретично обґрунтованих положень щодо доступу до матеріалів досудового розслідування, а також формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення таких основних завдань:

- визначити сучасний стан дослідження проблематики доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальній процесуальній діяльності;
- визначити поняття та форми доступу до матеріалів досудового розслідування;
- з'ясувати поняття та коло суб'єктів доступу до матеріалів досудового розслідування;
- охарактеризувати право на доступ до матеріалів досудового розслідування як стандарт належної правничої допомоги;
- визначити специфіку доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 221 КПК України;
- визначити особливості доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 290 КПК України;
- охарактеризувати доступ до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю;
- розкрити суть кримінальних процесуальних наслідків незабезпечення доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування;
- охарактеризувати доступ до матеріалів досудового розслідування сторони обвинувачення;
- розглянути процесуальний порядок доступу до матеріалів досудового розслідування потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;
- виокремити проблемні питання доступу до матеріалів досудового розслідування представника юридичної особи щодо якої здійснюється провадження, третьої особи щодо майна якої вирішується питання про арешт, іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування;
- з'ясувати специфіку доступу до матеріалів досудового розслідування осіб, які здійснюють допоміжну кримінально-процесуальну функцію;
- розробити пропозиції до чинного законодавства з метою його вдосконалення та рекомендації щодо реалізації.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають, розвиваються і

припиняються під час доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Предметом дослідження є доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика.

Для досягнення поставленої мети і забезпечення наукової об'єктивності отриманих результатів дослідження обрано комплекс сучасних загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, якими оперують у правовій науці. Усі методи були застосовані у взаємозв'язку, що в кінцевому підсумку сприяло забезпеченню всебічності, повноти й об'єктивності наукових пошуків, коректності й несуперечливості висновків.

У процесі роботи над дослідженням використовувалися загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціальні методи пізнання: *діалектичний* – як загальний метод наукового пізнання дійсності (розділи 1 – 3). *Порівняльно-правовий метод* при дослідженні досвіду правотворчості та правозастосовної практики щодо надання доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному процесі в Україні та зарубіжних країнах (підрозділи 1.2, 1.4); *прогностичний метод* використано під час дослідження теоретичних і правових аспектів доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні, що уможливило виявлення тенденцій розвитку вітчизняного законодавства (розділи 1 – 3); *метод правового моделювання* дав змогу спроектувати пропозиції щодо змін до КПК України (розділи 1 – 3); *метод узагальнення* застосовано при підведенні підсумків за результатами дослідження окремих проблем, що стосуються доступу до матеріалів досудового розслідування в кримінальному провадженні (розділи 1 – 3); *системно-структурний метод* дослідження забезпечив комплексне вивчення проблемних питань визначення структурних елементів інституту доступу до матеріалів досудового розслідування (розділи 1 – 3); *соціологічний та статистичний* методи використані для збирання, аналізу та узагальнення емпіричних матеріалів дослідження, серед яких офіційні дані судової статистики, рішення Європейського суду з прав людини, узагальнення судової практики, рішення національних судів України, матеріали з Єдиного державного реєстру судових рішень, анкетування респондентів. Гносеологічний та аксіологічний підходи створили підґрунтя до дослідження правової природи інституту доступу до матеріалів досудового розслідування з акцентуацією на значення прав і законних інтересів осіб, чиїх інтересів торкається ця процесуальна дія, відповідних гарантій їх реалізації, а також створення відповідних умов для реалізації сторонами та іншими учасниками кримінального провадження своїх прав та законних інтересів (підрозділ 1.2, 1.3, розділи 2 – 3).

Емпіричну базу дослідження становлять офіційні судові статистичні дані, відомості з Єдиного реєстру судових рішень, рішення ЄСПЛ, результати опитування 35 суддів, 36 прокурорів, 52 слідчих Національної поліції, 35 адвокатів.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є однією з перших в українській кримінальній процесуальній науці після прийняття КПК 2012 р. кваліфікаційних наукових праць, в якій отримано нові результати у вигляді комплексу наукових висновків щодо доступу до матеріалів досудового розслідування. До найбільш вагомих результатів, що містять наукову новизну,

слід віднести такі:

уперше:

- запропоновано дефініцію «матеріали досудового розслідування» якими є сукупність інформації, доказів та джерел доказів та процесуальних документів, які перебувають у розпорядженні органу досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесення постанови про початок досудового розслідування у порядку, встановленому статтею 615 КПК України, та збираються з метою з'ясування обставин вчинення кримінального правопорушення та зберігаються до направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження.

- запропоновано дефініцію «доступ до матеріалів досудового розслідування» під яким запропоновано розуміти передбачені кримінальним процесуальним законодавством сукупність прав, обов'язків та повноважень учасників кримінального провадження, спрямованих на отримання ними інформації про хід та результати досудового розслідування в межах, необхідних для реалізації таких прав, обов'язків та повноважень. З огляду на сказане, зроблено висновок про те, що інститут доступу до матеріалів досудового розслідування виступає не тільки важливим інструментом захисту прав учасників кримінального провадження, дотримання публічних, державних та приватних інтересів, а й гарантією ефективної роботи усієї системи кримінальної юстиції;

- виділено форми доступу до матеріалів досудового розслідування, які класифіковано за окремими підставами, а також виокремлено складові елементи доступу до матеріалів досудового розслідування: 1) умови надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 2) підстави надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 3) процесуальна процедура (порядок) надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 4) суб'єкти, які беруть участь у здійсненні доступу до матеріалів досудового розслідування; 5) процесуальні документи, що надаються для доступу до матеріалів досудового розслідування, їх форма і зміст;

- надана класифікація суб'єктів кримінального провадження, які мають право доступу до матеріалів досудового розслідування, яких запропоновано поділити на три групи залежно від їх процесуального статусу.

– доведено необхідність надання доступу захиснику у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю без оформлення допуску до державної таємниці після роз'яснення йому вимог статті 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю;

удосконалено:

– теоретичні положення, що стосуються удосконалення процедури ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення, шляхом обґрунтування необхідності в ч. 4 ст. 221 КПК України передбачити обов'язок для слідчого, дізнавача, прокурора винести рішення у формі постанови за наслідками розгляду клопотання;

– доктринальне тлумачення поняття «загальнодоступний документ, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування»; визначено, що «загальнодоступним документом, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування» є матеріальні носії інформації, а також електронні документи, інформація в яких відображена та задокументована будь-якими засобами та яка була отримана або створена у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством або яка перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом «Про доступ до публічної інформації» та долучена до матеріалів досудового розслідування і не відноситься до інформації з обмеженим доступом.

- теоретичне положення про необхідність надання права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування стороні захисту, у разі наявності підстав для прийняття рішення про закриття кримінального провадження з будь-яких підстав у випадках передбачених 284 КПК;

– положення про необхідність удосконалення положень ч.6 ст. 284 КПК України щодо повідомлення потерпілого про прийняте прокурором рішення у разі скасування постанови слідчого, дізнавача про закриття кримінального провадження;

- напрацювання щодо необхідності врахування не тільки письмової думки потерпілого, а й передбачити його право та його представника на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження перед направленням до суду клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності;

- теоретичні положення, що стосуються удосконалення процедури ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення, шляхом обґрунтування необхідності в ч. 1 ст. 221 КПК України, в переліку осіб, які мають таке право, вказати й іншу особу, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування;

набули подальшого розвитку:

– положення щодо необхідності відображення у положеннях КПК України право потерпілого знати про закінчення досудового розслідування у випадку звернення з клопотанням про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстави, передбаченої пунктом 4⁻¹ частини першої статті 284 КПК та врахування його думки щодо можливості закриття кримінального провадження;

- теоретичні положення щодо нормативного врегулювання права підозрюваного, його захисника та законного представника мати достатній час та можливість для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, які містять відомості, що становлять державну таємницю;

- розробки щодо визначеності порядку повідомлення прокурором сторони захисту про знищення відомостей, речей та документів, отриманих в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які він не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування;

- наукові погляди щодо надання правничої допомоги свідку, в частині надання права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення в порядку ст. 221 КПК України такому учаснику, як адвокат, який

надає правову допомогу свідку.

Викладені в дисертації положення, висновки й пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – для подальшого розроблення проблемних питань доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 17.10.2023 б/н.);

- у практичній діяльності підрозділів НП України акт впровадження слідчого управління Головного управління Національної поліції в Одеській області від 17.10.2023 б/н);

- у навчальному процесі – викладені у дисертації положення використовуються при проведенні занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Проблеми кримінального процесуального доказування», «Негласні слідчі (розшукові) дії», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України» в Одеському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 17.10.2023 б/н.).

Основні положення дисертації відображено в 6-ми публікаціях, з яких 4 – у наукових журналах, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук категорії Б, у 2-х тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Визначено, що у дисертації на основі комплексного аналізу теоретико-правових проблем доступу до матеріалів досудового розслідування розроблено науково обґрунтовані рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

Вітчизняна теорія кримінального процесу характеризується недостатньою розробленістю питань, які торкаються проблематики доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальній процесуальній діяльності. Основними проблемами наукової розробки доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні є: 1) фрагментарність досліджень, через що у теорії кримінального процесу відсутні: по-перше, чіткий підхід до визначення понять «доступ до матеріалів досудового розслідування», «матеріали досудового розслідування», «суб'єкти доступу до матеріалів досудового розслідування»; по-друге, єдиний системний підхід до розуміння процесуального порядку надання доступу до матеріалів досудового розслідування різним учасникам кримінального провадження; по-третє, єдине розуміння форм надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 2) застарілість певних доктринальних положень, адже зміни, що відбулися останнім часом у національному законодавстві, особливо в умовах воєнного стану, спрямовані на запровадження концептуально нового підходу до врегулювання здійснення досудового розслідування.

Матеріалами досудового розслідування є сукупність інформації, доказів, джерел доказів та процесуальних документів, які перебувають у розпорядженні органу досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесення

постанови про початок досудового розслідування у порядку, встановленому статтею 615 КПК України, та збираються з метою з'ясування обставин вчинення кримінального правопорушення та зберігаються до направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження.

Складовими елементами доступу до матеріалів досудового розслідування, є: 1) умови надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 2) підстави надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 3) процесуальна процедура (порядок) надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 4) суб'єкти, які беруть участь у здійсненні доступу до матеріалів досудового розслідування; 5) процесуальні документи, що надаються для доступу до матеріалів досудового розслідування, їх форма і зміст.

Доступ до матеріалів досудового розслідування являє собою передбачені кримінальним процесуальним законодавством сукупність прав, обов'язків та повноважень учасників кримінального провадження, спрямованих на отримання ними інформації про хід та результати досудового розслідування в межах, необхідних для реалізації таких прав та обов'язків.

Форми доступу до матеріалів досудового розслідування класифікуються за наступними критеріями: 1) залежно від суб'єктів надання (отримання) доступу: а) за суб'єктами надання доступу до матеріалів досудового розслідування: дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя; б) за суб'єктами отримання інформації щодо матеріалів досудового розслідування: сторона захисту, потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявник, у тому числі викривач, свідок та його адвокат, перекладач, експерт, спеціаліст; 2) залежно від етапу досудового розслідування: ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення (стаття 221 КПК); відкриття матеріалів іншій стороні при завершенні досудового розслідування (стаття 290 КПК); 3) залежно від порядку (правовстановлюючих норм) надання доступу до матеріалів досудового розслідування: повідомлення про вчинення процесуальних дій; вручення копій процесуальних документів; ознайомлення з матеріалами окремих процесуальних дій; 4) залежно від змісту інформації, яка міститься в матеріалах досудового розслідування до яких надається доступ: відомості, які містять державну таємницю; відомості про факт та методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій; речі і документи, які містять охоронювану законом таємницю; 5) залежно від способу отримання доступу до матеріалів досудового розслідування: ознайомлення з процесуальними рішеннями та документами; копіювання матеріалів досудового розслідування; отримання копій досудового розслідування.

Суб'єктами доступу до матеріалів досудового розслідування є учасники

кримінального провадження, які залучаються до кримінальних процесуальних правовідносин, конституційні права та інтереси яких зачіпаються під час проведення кримінально-процесуальної діяльності на досудовому розслідуванні. Запропоновано коло суб'єктів кримінального провадження, які мають право доступу до матеріалів досудового розслідування, поділити на три групи залежно від їх процесуального статусу: 1) сторони кримінального провадження (сторона захисту та сторона обвинувачення); 2) учасники, які мають власний інтерес: потерпілий, його представник та законний представник, цивільний позивач, його представник та законний представник, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, заявник, у тому числі викривач; 3) учасники, які відіграють допоміжну роль свідок та його адвокат, понятій, заставодавець, перекладач, експерт, спеціаліст.

З метою забезпечення законності підстав оскарження рішення слідчого, дізнавача, прокурора про відмову у задоволенні клопотання про ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення слід доповнити статтю 221 КПК пунктом 4 в якому передбачити обов'язок для слідчого винести таке рішення у формі постанови.

«Загальнодоступним документом, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування» у розумінні положень 221 КПК України, є матеріальні носії інформації, а також електронні документи, інформація в яких відображена та задокументована будь-якими засобами та яка була отримана або створена у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством або яка перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом «Про доступ до публічної інформації» та долучена до матеріалів досудового розслідування і не відноситься до інформації з обмеженим доступом.

З метою належного регулювання порядку визначення відліку процесуального строку досудового розслідування при реалізації ст. 290 КПК України, який не зараховується до загальних строків досудового розслідування, визначених ст. 219 КПК України, доцільно складання двох документів. В першому, який складається у формі протоколу, фіксується факт надання слідчим, прокурором доступу стороні захисту до матеріалів досудового розслідування, в другому, який складається в довільній формі стороною захисту – факт письмового підтвердження стороною отримання фактичного доступу до всіх матеріалів досудового розслідування, що були їй надані.

Необхідно законодавчо закріплення права сторони захисту заявляти клопотання про виконання будь-яких процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, вирішення яких має здійснюватися в загальному порядку розгляду клопотань під час досудового розслідування, на етапі завершення досудового розслідування (ст. 220 КПК України).

У разі наявності підстав для прийняття рішення про закриття кримінального провадження з формальних підстав у випадках передбачених 284 КПК, прокурор зобов'язаний надати доступ до матеріалів досудового розслідування стороні захисту в порядку, передбаченому статтею 290 КПК у разі, якщо провадження є

необхідним для реабілітації особи, що потребує свого вирішення шляхом внесення відповідних змін до частини 6 статті 284 КПК.

Процесуальний порядок допуску та доступу до державної таємниці захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, містить законодавчі прогалини, що ускладнює участь захисника при реалізації ст. 290 КПК України. З метою унормування порядку надання доступу захиснику у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю доречне внесення відповідних змін до частини 3 статті 517 КПК України, в частині надання захиснику такого права без оформлення допуску до державної таємниці після роз'яснення йому вимог статті 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю.

Порушення процедури відкриття матеріалів досудового розслідування призводить до неможливості дослідження відомостей, що в них містяться, як доказів у суді. Аналіз судової практики дозволив виокремити наступні порушення при наданні доступу до матеріалів досудового розслідування, які призводять до визнання доказів не допустимими, які полягають у: не відкритті усіх матеріалів, які були у стороні обвинувачення; відкриття матеріалів кримінального провадження з порушенням вимог ч.9 ст. 290 КПК; відкриття матеріалів кримінального провадження з порушенням вимог ч.1 ст. 290 КПК. Обсяг можливостей реалізації стороною захисту свого права на доступ до матеріалів досудового розслідування при виконанні вимог ст. 290 КПК України, визначається положеннями ч. 1 ст. 26 КПК і залежить від власного розсуду сторони захисту.

З метою уникнення прокурором зловживання правом на прийняття рішення про невідкладне знищення відомостей, речей та документів, отриманих в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які він не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, доречне внесення відповідних змін до КПК України, в частині повідомлення сторони захисту про таке рішення, закріпивши відповідне положення в ч. 3⁻¹ ст. 255 КПК України.

Доступ прокурора до матеріалів сторони захисту в порядку ч. 6 ст. 290 КПК України реалізується шляхом направлення офіційного запиту, який має бути підтверджений доказами та належно оформлений в матеріалах кримінального провадження. Кримінально-процесуальна санкція, передбачена ч. 12 ст. 290 КПК України не може бути застосована, якщо невиконання стороною захисту вимог ч. 6 ст. 290 КПК України стало наслідком неподання прокурором запиту про надання йому стороною захисту доступу до своїх матеріалів.

З метою унормування процесуального порядку підтвердження прокурором факту надання доступу до матеріалів сторони захисту, відповідно до положень п.9 ст. 290 КПК України, слід доповнити частину 9 статті 290 КПК України положенням, в якому передбачити право прокурора на складання відповідного протоколу із зазначенням найменування таких матеріалів, які були йому надані.

Реалізація потерпілим права, закріпленого в п. 2 ч. 1 ст. 56 КПК України в частині знати сутність підозри та обвинувачення та бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів

забезпечення кримінального провадження, ускладнена відсутністю імперативної вимоги до слідчого, прокурора ознайомити потерпілого із повідомленням про підозру та клопотанням про застосування запобіжного заходу. Для врегулювання наявних законодавчих прогалин у вказаній частині слід доповнити: статтю 278 КПК України частиною 5, частину 2 статтю 184 КПК України абзацем 2 положеннями щодо вручення потерпілому копії письмового повідомлення про підозру, копії клопотання про застосування запобіжного заходу.

У ч.6 ст. 284 КПК України відсутні положення щодо повідомлення потерпілого про прийняте прокурором рішення у разі скасування постанови слідчого, дізнавача про закриття кримінального провадження. Крім того положення не містять вказівки на таких учасників як представник та законний представник потерпілого. З огляду на це запропоновані відповідні зміни у положеннях ч. 6 ст. 284 КПК України.

Необхідним є відображення у положеннях КПК України права потерпілого знати про закінчення досудового розслідування у випадку звернення з клопотанням про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстави, передбаченої пунктом 4¹ ч. 1 ст. 284 КПК та врахування його думки щодо можливості закриття кримінального провадження.

Право іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування на доступ до матеріалів досудового розслідування ускладнено відсутністю чітко сформульованого кола суб'єктів, які входять у поняття такої особи, а також недосконалістю визначення її процесуального статусу, що створює колізії у правозастосуванні. У зв'язку з чим запропоновано потрібні зміни до ч.1 ст.221 КПК України, з метою забезпечення належної правової процедури реалізації права вказаного учасника на доступ до матеріалів досудового розслідування до його завершення.

З огляду на зміст норм ст. п.11 ч.1 ст.303 КПК України, слід уточнити положення частини 6 статті 284 КПК України вказівкою на те, що копія постанови слідчого, дізнавача про закриття кримінального провадження у разі коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру надсилається іншій особі, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування її представнику.

Проблемним залишається питання регламентації процесуального статусу особи, щодо якої розпочато досудове розслідування без повідомлення про підозру та яка фактично перебуває в статусі свідка, що значно ускладнює забезпечення такої особи права на захист. У зв'язку з цим потрібні зміни до частини 1 статті 221 КПК України, в частині надання права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення такому учаснику, як адвокат, який надає правничу допомогу свідку.

По закінченню доповіді дисертанта, присутніми було поставлено низку запитань.

КОРНІЄНКО М.В., доктор юридичних наук, професор: Шановний Юрію Валерійовичу, як впроваджені результати вашого дослідження?

ЖОВТАН Ю.В.: Дякую за запитання. Результати дослідження впроваджені в освітній процес та науково-дослідну діяльність Одеського державного університету

внутрішніх справ та у практичну діяльність Одеської обласної колегії адвокатів, про що є відповідні акти впровадження.

ТАРАСЕНКО В.Є., доктор юридичних наук, професор: Юрію Валерійовичу, яке наукове завдання ви вирішили у своєму дослідженні, за яке вам може бути присуджено ступінь доктора філософії у галузі права.

ЖОВТАН Ю.В.: Дякую за запитання. У моїй роботі на основі комплексного аналізу теоретико-правових проблем доступу до матеріалів досудового розслідування розкрито зміст та процесуальний порядок доступу до матеріалів досудового розслідування, і на їх підставі розроблено науково обґрунтовані рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування у частині доступу до матеріалів досудового розслідування.

ТАРАСЕНКО В.Є., доктор юридичних наук, професор: Дякую за надану відповідь, ваша позиція зрозуміла.

СМОКОВ С.М., кандидат юридичних наук, професор: У мене до вас запитання практичного характеру. Якщо при виконанні ст. 290 КПК України сторона обвинувачення не надала доступу до матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій – протоколів та ухвали, бо вважає, що вони не містять доказової інформації, чи повинна сторона захисту вимагати відкриття таких матеріалів та чи повинна сторона обвинувачення надавати доступ до них.

ЖОВТАН Ю.В.: Дякую за запитання. Звісно, КПК України надає можливість стороні обвинувачення не відкривати такі матеріали. Натомість, на мою думку, стороні обвинувачення має бути надана така можливість, адже вона може мати намір використати певну інформацію, що міститься в матеріалах негласних слідчих (розшукових) дій, для обґрунтування своєї правової позиції та на свою користь. Тоді сторона обвинувачення зобов'язана розсекретити такі, надати доступ до них. Це дуже цікаве питання, адже ці матеріали можуть містити виправдовувальні докази. Тому я заперечую проти того, що прокурор має самостійно вирішувати це питання.

СМОКОВ С.М., кандидат юридичних наук, професор: Дякую, ваша відповідь мені зрозуміла.

ЛІСНІЧЕНКО Д.В., кандидат юридичних наук, доцент: У продовження запитання професора Смокова. Якщо сторона обвинувачення не надала стороні захисту матеріали, які стали підставою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій, але не зі своєї вини. Наприклад, ухвалу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій розсекречує відповідний суд. Чи вважаєте ви це порушенням і чи буде вважатися такий доказ недопустимим. І друге: ви сказали, що прокурор приймає рішення по результатам негласних слідчих (розшукових) дій про знищення матеріалів, якщо він їх не буде використовувати, відтак у роботі ви запропонували внести відповідні зміни, зобов'язавши прокурора повідомляти сторону захисту про такі матеріали. На вашу думку, чи не дублюють пропоновані зміни положення ч.5 ст. 223 КПК України, у якій зазначається, що у разі отримання під час проведення слідчої (розшукової) дії доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, слідчий, прокурор зобов'язаний провести відповідну слідчу (розшукову) дію в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з

обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

ЖОВТАН Ю.В.: Дякую за запитання. Так, ви праві, але сторона обвинувачення може не помітити або умисно не врахувати ті обставини, які можуть виправдовувати особу. Тому я вважаю, що необхідно узагальнити практику та зобов'язати прокурора конкретно по негласним слідчим (розшуковим) діям повідомляти про такі матеріали стороні захисту та надавати доступ до них. Це стане запобіжником до зловживання щодо цього.

ЛІСНІЧЕНКО Д.В. кандидат юридичних наук, доцент: Дякую за відповідь, зрозуміло.

ЯНКОВИЙ М.О., кандидат юридичних наук, доцент: У роботі ви пропонуєте класифікацію форм доступу до матеріалів кримінального провадження. Хотілося б почути про критерії такої класифікації

ЖОВТАН Ю.В.: Дякую за запитання. Нами пропонується наступна класифікація форми доступу до матеріалів досудового розслідування за критеріями: 1) залежно від суб'єктів надання (отримання) доступу: 2) залежно від етапу досудового розслідування: ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення (стаття 221 КПК); відкриття матеріалів іншій стороні при завершенні досудового розслідування (стаття 290 КПК); 3) залежно від порядку (правовстановлюючих норм) надання доступу до матеріалів досудового розслідування: повідомлення про вчинення процесуальних дій; вручення копій процесуальних документів; ознайомлення з матеріалами окремих процесуальних дій; 4) залежно від змісту інформації, яка міститься в матеріалах досудового розслідування до яких надається доступ: відомості, які містять державну таємницю; відомості про факт та методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій; речі і документи, які містять охоронювану законом таємницю; 5) залежно від способу отримання доступу до матеріалів досудового розслідування: ознайомлення з процесуальними рішеннями та документами; копіювання матеріалів досудового розслідування; отримання копій досудового розслідування

ЯНКОВИЙ М.О., кандидат юридичних наук, доцент: Дякую за надану відповідь, ваша позиція цікава.

Після відповідей на запитання слово було надано науковому керівнику доктору юридичних наук, професору Гловюк І.В., яка дала оцінку дисертанту та охарактеризувала Жовтана Юрія Валерійовича, як грамотного, досвідченого фахівця, за багаторічним професійним досвідом та здатністю до аналітичного мислення. Науковий керівник підкреслила, що здобувач досить ґрунтовно та досконало виконав наукове дослідження.

Мета, завдання, які поставив перед собою Жовтан Ю.В., були послідовно та повно розкриті в дисертації, а надані висновки та пропозиції є вдалими, логічними та науково обґрунтованими. Хоча подібним темам приділялася увага у науковій доктрині, втім комплексні праці монографічного рівня на теперішній час відсутні. Більш того, у роботі врахована актуальна практика Верховного Суду, ЄСПЛ та нагальні проблеми правозастосовної практики.

Здобувач оволодів методологію наукового дослідження, що дозволило

виконати наукове завдання та сформувати ґрунтовні пропозиції щодо змін до кримінального процесуального законодавства. Представлене на публічній презентації дослідження є завершеною працею, яка має суттєве значення для вітчизняної юридичної науки, а його автор готовий до атестації здобувача ступеня доктора філософії.

Науковий керівник також подякувала всім присутнім за підтримку наукового дослідження і здобувача.

Під час наукової дискусії учасниками публічної презентації надано свої думки і міркування, щодо представленого на розгляд дослідження.

КОРНІЄНКО М.В. доктор юридичних наук, професор: Ознайомившись зі змістом роботи, заслухавши доповідь та відповіді здобувача на запитання, можу підсумувати, що представлена для розгляду дисертаційна робота є вагомим внеском в розвиток кримінального процесу, викладені в роботі висновки та пропозиції належним чином пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, основні положення дисертації висвітлено в достатній кількості наукових статей за профілем представленого дослідження, що свідчить про системність та ґрунтовність підходу авторки до написання цієї роботи. Наявні акти впровадження результатів дослідження. Таким чином, виконані усі формальні вимоги, що висуваються до такого виду робіт, за ступенем актуальності та науковою значимістю є завершеним науковим дослідженням та може бути рекомендоване до разового публічного захисту в разовій спеціалізованій вченій раді з метою присудження Юрію Валерійовичу ступеня доктора філософії.

ТЕТЕРЯТНИК Г.К., доктор юридичних наук, професор: Безумовно, представлена робота є актуальною, автор запропонував цікаві підходи до вирішення проблем правозастосовної практики. Дисертація містить елементи наукової новизни, достатні для робіт такого рівня. Сам виступ дисертанта, його відповіді на запитання засвідчили його формування як науковця та глибоке розуміння проблематики представленого дослідження. Вважаю, що робота може бути рекомендована до публічного захисту.

МУДРЕЦЬКА Г.К., кандидат юридичних наук, доцент: Після виступу здобувача та її відповідей на поставлені присутніми запитання я можу зробити висновок, що він підійшов до написання роботи дуже відповідально, отримані висновки викликають зацікавленість та в подальшому можуть використовуватися як у подальших наукових дослідженнях, так і . Я підтримую думки колег, що представлена дисертація може бути рекомендована до разового публічного захисту для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

СМОКОВ С.М., кандидат юридичних наук, професор: Мені сподобалося, як дисертант володіє темою, як у теоретичному, так і у практичному аспектам. Це не дивно, адже Юрій Валерійович є практикуючим адвокатом. Вважаю, що робота заслуговує на дуже високу оцінку та може бути представлена до захисту

ЛІСНІЧЕНКО Д.В., кандидат юридичних наук, доцент: Робота дійсно є актуальною, піднімає важливі проблеми, з якими стикаються практики. Тому впевнено буду підтримувати дисертанта у його прагненні на здобуття ступеня доктора філософії у галузі права. Дякую.

ТАРАСЕНКО В.Є., доктор юридичних наук, професор: Мені сподобався виступ здобувача, сама робота, яка дійсно має концептуальний характер, досить

грунтовно розкритий предмет дослідження, запропоновані цікаві та корисні зміни до законодавства. Вважаю, що робота може бути рекомендована до публічного захисту.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів Жовтана Юрія Валерійовича на тему «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. На забезпечення права особи на справедливий суд, у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), впливає положення щодо надання доступу сторонам до матеріалів кримінального провадження, оскільки це є необхідною гарантією належної підготовки особи до відстоювання своєї позиції в судовому розгляді. Право на доступ до матеріалів досудового розслідування, відповідно до положень статті 6 (3) в ЄКПЛ, є необхідною умовою забезпечення права підозрюваного на захист та передбачає право підозрюваного мати час та можливість, необхідні для підготовки свого захисту.

У світлі сучасних наукових розробок, які покликані забезпечити вирішення теоретичних та практичних проблем доступу учасників кримінального провадження до матеріалів досудового розслідування в різних його аспектах мають враховуватись як сучасні базові правові норми національного законодавства України, більшість яких фактично стала результатом адаптації національного законодавства до практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у даній сфері та напрацьований досвід правозастосовної практики Верховного Суду, так і цінний доробок вітчизняних і зарубіжних учених, які працювали над зазначеною проблематикою.

Варто зазначити, що дослідження присвячені реалізації права сторонами кримінального провадження на доступ до матеріалів досудового розслідування завжди привертали увагу науковців. Окремі з них ґрунтуються на матеріалах кримінально-процесуального законодавства 1960 р., деякі, відповідно, досліджувалися і досліджуються після прийняття КПК України 2012 р., але все ж таки залишається низка невирішених питань. Проте, на сучасному етапі реалізації норм кримінального процесуального законодавства даний інститут сформований недостатньо і потребує подальшої розробки.

Окремі питання щодо реалізації права учасниками кримінального провадження на доступ до матеріалів досудового розслідування досліджувалися багатьма вітчизняними вченими. Серед них Ю. П. Аленін, С.В. Андрусенко, Н.Л. Боржецька, С. В. Бородін, І. В. Гора, Ю.М. Грошевий, І.В. Гловюк, О.М. Дроздов, Н. С. Карпов, Є. Г. Коваленко, С. О. Ковальчук, О. П. Кучинська, Л.М.Лобойко, Є. Д. Лук'янчиков, О. В. Малахова, В.Т. Маляренко, М.Г. Моторигіна, В.Т. Нор, М.І. Пашковський, Д.П. Письменний, Д.В.Пономаренко, В. О. Попелюшко, О. С. Старенький, М.М. Стоянов, Л.Д. Удалова, В.П. Шибіко, М.Є. Шумило та багато інших вчених.

Загальні теоретичні й практичні питання особливостей надання доступу до матеріалів досудового розслідування досліджено в дисертаційних роботах: В. А. Осмолян «Ознайомлення учасників процесу з матеріалами кримінальної справи» (Київ, 2012 р.), О.О. Торбас «Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України» (Одеса, 2015 р.), Н. Л. Боржецька «Форми закінчення досудового розслідування: правові, теоретичні та прикладні проблеми» (Острог, 2016 р.), І.В. Гловюк «Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації» (Одеса, 2016 р.). Окремим питанням реалізації положень ст.ст. 221, 290 КПК України присвячені роботи В. В. Павловського «Загальні положення досудового розслідування» (Київ, 2016), Малахової О.В. «Реалізація інституту сприяння захисту у кримінально-процесуальному доказуванні» (Одеса, 2016 р.), О. Р. Балацької «Участь захисника в реалізації засади забезпечення права на захист: правові та організаційні аспекти» (Київ, 2018), А.В. Мельниченка «Забезпечення прав особи на досудовому розслідуванні» (Київ, 2018), В.Г. Дрозд «Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики» (Харків, 2019), Т. Ю. Марченко «Право підозрюваного, обвинуваченого мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту: теорія і практика реалізації у кримінальному провадженні України» (2021 р.), О.В. Бойка у дисертаційному дослідженні «Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України» (Київ, 2021), С.О. Січка «Загальні положення досудового розслідування» (Харків, 2021), І. І. Гафич у дисертаційному дослідженні «Організаційно-правові основи участі прокурора у вирішенні питання про закриття кримінального провадження» (Харків, 2021).

Віддаючи належне теоретичним напрацюванням, пов'язаним із ознайомленням учасниками з матеріалами кримінального провадження, слід зауважити, що окремі питання теоретичного та прикладного характеру щодо розуміння доступу до матеріалів досудового розслідування, специфіки реалізації окремими учасниками кримінального провадження права на доступ до матеріалів досудового розслідування, можливості оскарження незабезпечення доступу до матеріалів досудового розслідування тощо, потребують нового наукового переосмислення, внесення відповідних змін до законодавства, напрацювання рекомендацій практичного характеру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), пріоритетного напрямку «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Роботу виконано в межах науково-дослідної теми Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів в державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773), та загально-кафедральної теми кафедри кримінального процесу: «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (державний реєстраційний номер 0121U109271).

Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Одеського університету внутрішніх справ України 30 жовтня 2020 року (протокол № 3).

Метою дисертаційного дослідження є отримання наукового результату у вигляді теоретично обґрунтованих положень щодо доступу до матеріалів досудового розслідування, а також формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення таких основних **завдань**:

- визначити сучасний стан дослідження проблематики доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальній процесуальній діяльності;
- визначити поняття та форми доступу до матеріалів досудового розслідування;
- з'ясувати поняття та коло суб'єктів доступу до матеріалів досудового розслідування;
- охарактеризувати право на доступ до матеріалів досудового розслідування як стандарт належної правничої допомоги;
- визначити специфіку доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 221 КПК України;
- визначити особливості доступу сторони захисту до матеріалів досудового розслідування у порядку ст. 290 КПК України;
- охарактеризувати доступ до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю;
- розкрити суть кримінальних процесуальних наслідків незабезпечення доступу стороні захисту до матеріалів досудового розслідування;
- охарактеризувати доступ до матеріалів досудового розслідування сторони обвинувачення;
- розглянути процесуальний порядок доступу до матеріалів досудового розслідування потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;
- виокремити проблемні питання доступу до матеріалів досудового розслідування представника юридичної особи щодо якої здійснюється провадження, третьої особи щодо майна якої вирішується питання про арешт, іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування;
- з'ясувати специфіку доступу до матеріалів досудового розслідування осіб, які здійснюють допоміжну кримінально-процесуальну функцію;
- розробити пропозиції до чинного законодавства з метою його вдосконалення та рекомендації щодо реалізації.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають, розвиваються і припиняються під час доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Предметом дослідження є доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і забезпечення наукової об'єктивності отриманих результатів дослідження обрано комплекс сучасних загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, якими оперують у правовій науці. Усі методи були застосовані у взаємозв'язку, що в кінцевому підсумку сприяло забезпеченню всебічності, повноти й об'єктивності наукових пошуків, коректності й несуперечливості висновків.

У процесі роботи над дослідженням використовувалися загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціальні методи пізнання: *діалектичний* – як загальний метод наукового пізнання дійсності (розділи 1 – 3). *Порівняльно-правовий метод* при дослідженні досвіду правотворчості та правозастосовної практики щодо надання доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному процесі в Україні та зарубіжних країнах (підрозділи 1.2, 1.4); *прогностичний метод* використано під час дослідження теоретичних і правових аспектів доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні, що уможливило виявлення тенденцій розвитку вітчизняного законодавства (розділи 1 – 3); *метод правового моделювання* дав змогу спроектувати пропозиції щодо змін до КПК України (розділи 1 – 3); *метод узагальнення* застосовано при підведенні підсумків за результатами дослідження окремих проблем, що стосуються доступу до матеріалів досудового розслідування в кримінальному провадженні (розділи 1 – 3); *системно-структурний метод* дослідження забезпечив комплексне вивчення проблемних питань визначення структурних елементів інституту доступу до матеріалів досудового розслідування (розділи 1 – 3); *соціологічний та статистичний* методи використані для збирання, аналізу та узагальнення емпіричних матеріалів дослідження, серед яких офіційні дані судової статистики, рішення Європейського суду з прав людини, узагальнення судової практики, рішення національних судів України, матеріали з Єдиного державного реєстру судових рішень, анкетування респондентів. Гносеологічний та аксіологічний підходи створили підґрунтя до дослідження правової природи інституту доступу до матеріалів досудового розслідування з акцентуацією на значення прав і законних інтересів осіб, чиїх інтересів торкається ця процесуальна дія, відповідних гарантій їх реалізації, а також створення відповідних умов для реалізації сторонами та іншими учасниками кримінального провадження своїх прав та законних інтересів (підрозділ 1.2, 1.3, розділи 2 – 3).

Емпіричну базу дослідження становлять офіційні судові статистичні дані, відомості з Єдиного реєстру судових рішень, рішення ЄСПЛ, результати опитування 35 суддів, 36 прокурорів, 52 слідчих Національної поліції, 35 адвокатів.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є однією з перших в українській кримінальній процесуальній науці після прийняття КПК 2012 р. кваліфікаційних наукових праць, в якій отримано нові результати у вигляді комплексу наукових висновків щодо доступу до матеріалів

досудового розслідування. До найбільш вагомих результатів, що містять наукову новизну, слід віднести такі:

уперше:

- запропоновано дефініцію «матеріали досудового розслідування» якими є сукупність інформації, доказів та джерел доказів та процесуальних документів, які перебувають у розпорядженні органу досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесення постанови про початок досудового розслідування у порядку, встановленому статтею 615 КПК України, та збираються з метою з'ясування обставин вчинення кримінального правопорушення та зберігаються до направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження.

- запропоновано дефініцію «доступ до матеріалів досудового розслідування» під яким запропоновано розуміти передбачені кримінальним процесуальним законодавством сукупність прав, обов'язків та повноважень учасників кримінального провадження, спрямованих на отримання ними інформації про хід та результати досудового розслідування в межах, необхідних для реалізації таких прав, обов'язків та повноважень. З огляду на сказане, зроблено висновок про те, що інститут доступу до матеріалів досудового розслідування виступає не тільки важливим інструментом захисту прав учасників кримінального провадження, дотримання публічних, державних та приватних інтересів, а й гарантією ефективної роботи усієї системи кримінальної юстиції;

- виділено форми доступу до матеріалів досудового розслідування, які класифіковано за окремими підставами, а також виокремлено складові елементи доступу до матеріалів досудового розслідування: 1) умови надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 2) підстави надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 3) процесуальна процедура (порядок) надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 4) суб'єкти, які беруть участь у здійсненні доступу до матеріалів досудового розслідування; 5) процесуальні документи, що надаються для доступу до матеріалів досудового розслідування, їх форма і зміст;

- надана класифікація суб'єктів кримінального провадження, які мають право доступу до матеріалів досудового розслідування, яких запропоновано поділити на три групи залежно від їх процесуального статусу.

– доведено необхідність надання доступу захиснику у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю без оформлення допуску до державної таємниці після роз'яснення йому вимог статті 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю;

удосконалено:

– теоретичні положення, що стосуються удосконалення процедури ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення, шляхом обґрунтування необхідності в ч. 4 ст. 221 КПК України передбачити

обов'язок для слідчого, дізнавача, прокурора винести рішення у формі постанови за наслідками розгляду клопотання;

– доктринальне тлумачення поняття «загальнодоступний документ, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування»; визначено, що «загальнодоступним документом, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування» є матеріальні носії інформації, а також електронні документи, інформація в яких відображена та задокументована будь-якими засобами та яка була отримана або створена у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством або яка перебуває у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом «Про доступ до публічної інформації» та долучена до матеріалів досудового розслідування і не відноситься до інформації з обмеженим доступом.

- теоретичне положення про необхідність надання права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування стороні захисту, у разі наявності підстав для прийняття рішення про закриття кримінального провадження з будь-яких підстав у випадках передбачених 284 КПК;

– положення про необхідність удосконалення положень ч.6 ст. 284 КПК України щодо повідомлення потерпілого про прийняте прокурором рішення у разі скасування постанови слідчого, дізнавача про закриття кримінального провадження;

- напрацювання щодо необхідності врахування не тільки письмової думки потерпілого, а й передбачити його право та його представника на ознайомлення з матеріалами кримінального провадження перед направленням до суду клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності;

- теоретичні положення, що стосуються удосконалення процедури ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення, шляхом обґрунтування необхідності в ч. 1 ст. 221 КПК України, в переліку осіб, які мають таке право, вказати й іншу особу, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування;

набули подальшого розвитку:

– положення щодо необхідності відображення у положеннях КПК України право потерпілого знати про закінчення досудового розслідування у випадку звернення з клопотанням про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстави, передбаченої пунктом 4¹ частини першої статті 284 КПК та врахування його думки щодо можливості закриття кримінального провадження;

- теоретичні положення щодо нормативного врегулювання права підозрюваного, його захисника та законного представника мати достатній час та можливість для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, які містять відомості, що становлять державну таємницю;

- розробки щодо визначеності порядку повідомлення прокурором сторони захисту про знищення відомостей, речей та документів, отриманих в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які він не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування;

- наукові погляди щодо надання правничої допомоги свідку, в частині

надання права на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення в порядку ст. 221 КПК України такому учаснику, як адвокат, який надає правову допомогу свідку.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки й пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – для подальшого розроблення проблемних питань доступу до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 17.10.2023 б/н.);

- у практичній діяльності підрозділів НП України акт впровадження слідчого управління Головного управління Національної поліції в Одеській області від 17.10.2023 б/н);

- у навчальному процесі – викладені у дисертації положення використовуються при проведенні занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Проблеми кримінального процесуального доказування», «Негласні слідчі (розшукові) дії», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України» в Одеському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 17.10.2023 б/н.).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 6-ти публікаціях, з яких 4 – у наукових журналах, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук категорії «Б», у 2-х тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з титульного аркушу, анотації, вступу, трьох розділів, дванадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Жовтан Ю.В. Право на доступ до матеріалів досудового розслідування як стандарт належної правової допомоги . Південноукраїнський правничий часопис. 2021. №3. Ч.2. С. 42-48.

2. Жовтан Ю.В. Проблема визначення строків ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України. European Reforms Bulletin. 2021. № 4. С. 45-51.

3. Жовтан Ю.В. Окремі питання застосування положень статті 290 КПК України у контексті відкриття матеріалів кримінального провадження стороною захисту прокурору. Юридичний науковий електронний журнал №5. 2023 С. 493-496.

4. Жовтан Ю.В. Доступ до матеріалів досудового розслідування у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. Держава та регіони. Серія: Право. 2023. №3 (81). 166-172.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження:

5. Жовтан Ю.В. Проблемні питання удосконалення статті 290 КПК України. Українська модель кримінальної юстиції: блукаючи задзеркаллям. VI (XIX) Львівський форум кримінальної юстиції: збірник матеріалів науково-практичної конференції (17-18 вересня 2020 року). Львів: Льв ДУВС, 2020. С 37-39.

6. Жовтан Ю.В. Проблемні питання надання для ознайомлення матеріалів кримінального провадження експертам та спеціалістам. Проблеми досудового розслідування в сучасних умовах: правові і організаційні аспекти. Міжнародна науково-практичної-конференції (29 квітня 2021 року). Одеса: ОДУВС, 2021. С 34-36.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотно, з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті публічної презентації наукових результатів дисертації Жовтана Ю.В. і повноти публікації основних результатів дослідження.

УХВАЛИЛИ:

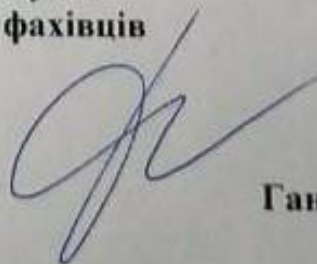
1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Жовтана Юрія Валерійовича** на тему «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Жовтана Ю.В. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію **Жовтана Юрія Валерійовича** на тему «Доступ до матеріалів досудового розслідування: теорія і практика» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Головуюча на засіданні

Завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України доктор юридичних наук, професор

Ганна ТЕТЕРЯТНИК